

چارچوب بازل و مباحثی پیرامون تنظیم و نظارت در بانکداری اسلامی^۱

گرد آورنده:

حسین هرورانی

(کارشناس ارشد معارف اسلامی و اقتصاد)

مقدمه:

شریعت، که بانک‌های اسلامی را در همه معاملات مدیریت می‌کند، دریافت و پرداخت بهره را ممنوع کرده است. بانک‌های اسلامی بر مبنای مشارکت در سود، وجوه را انتقال می‌دهند. و در این راستا از روش‌ها و ابزارهای متعددی استفاده می‌کند. (Rifaat Abdel Karim, P, 10, 2001)

حرمت بهره در اسلام و ضرورت ایجاد نهادهای مالی جدید منجر به ظهور نهادهایی نظیر شرکت‌های تکافل، لیزینگ، شرکت‌های مضاربه و سایر نهادها شده است، با این وجود، پاسخ به این سوال که طبیعت و میزان استانداردهای مقرراتی و نظارتی چگونه باید باشد ضروری است. نهادهای ابتدایی اسلام براساس مشارکت در سود و زیان (PLS) بوده و عقود مضاربه و مشارکت وجود داشته و مصرف کننده و هزینه‌های بازگانی از طریق قرض الحسنه تامین مالی می شده است. تامین کنندگان مالی آن صرافان (بانک‌داران بدون بانک) بودند علیرغم سلطه نقش بخش خصوصی در واسطه‌گری مالی آن زمان، نهادهای مالی پیچیده و بسیار گسترده نشدند و تهدیدی برای ثبات شبکه و سیاستهای عمومی نشدند. بازار خدمات مالی عصر ما به سه گروه تقسیم می‌شود: نهادهای سپرده‌گذاری، نهادهای پس انداز قراردادی و واسطه‌های سرمایه‌گذاری. تاسیس بانک‌های تجاری اسلامی همزمان با تاسیس بانک‌های سرمایه‌گذاری اسلامی، تکافل اسلامی و صندوقهای دو طرفه اسلامی بوده است از آنجا که در دوره‌های اولیه، عقود مبتنی بر مشارکت در سود و زیان نظیر مضاربه و مشارکت مورد استفاده بوده، این عقود تنها یک چهارم

پرتفوی دارایی بانک‌های اسلامی را تشکیل می‌دهد سه چهارم باقیمانده از طریق عقود دیگری، منطبق با شریعت، تامین مالی می‌شوند. این‌ها شامل سهم‌های شرکت‌های سهم پیوسته (ترکیبی از مضاربه و مشارکت)، عقود مبتنی بر فروش نظیر مضاربه، اجاره، سلم و استصناع می‌شود. برخی از عوامل نیاز به چنین جهشی به سوی عقود عبارتند از: سلطه چارچوب قانونی بانکداری متعارف بر بسیاری از بانک‌های کشورهای مسلمان که ضرورتاً بر مبنای مشارکت در سود و زیان (PLS) نیستند - این عقود (PLS) به خاطر بازده مثبت یا منفی دارای ریسک بیش‌تری هستند در حالی که عقود مبتنی بر فروش کم‌تر ریسکی و راحت‌تر اداره می‌شوند - ضرورت رقابت یا بانکداری متعارف ضرورت جهش از عقود PLS را ایجاد می‌کند.

نرخ بازده از پیش تعیین شده عقود مبتنی بر فروش این شبیهه را ایجاد می‌کند که این‌ها شبیهه ابزارهای مبتنی بر بهره هستند اما این دو کاملاً - به دلیل ذیل - با هم متفاوتند: عقود مبتنی بر فروش شامل کالاها و خدمات واقعی هستند - این قیمت کالا و خدمات است که فروخته می‌شود نه نرخ بهره. ممکن است در این‌جا - در صورت تعلل در پرداخت - مشکل نقدینگی برای بانک پدید آید.

مهم‌ترین ویژگی‌های شبکه مالی اسلامی نوظهور: ۱- قسمت بدهی در ترازنامه دو بخش سپرده دارد (اضافه بر سهم سهام‌داران): سرمایه‌گذاری: لازم به ذکر است که شرکت سپرده‌گذاران سرمایه‌گذاری در ریسک مخصوص بانکداری اسلامی است (البته ریسک باید مدیریت و حداقل شود) - تقاضا: در سود و زیان شرکت نکرده و بازپرداخت آن‌ها باید تضمین شود این امر نیز مخصوص بانکداری اسلامی است. ۲- آرایه سایر خدمات مانند بانکداری متعارف ۳- دارای دفتر بانکداری و دفتر تجارت مانند بانکداری متعارف ۴- عقود مبتنی بر فروش خلق بدهی می‌کند مانند اعتبار مبتنی بر بهره در بانکداری متعارف اما بانکداری اسلامی اجازه تجارت با بدهی را نمی‌دهد. ۵- نیاز به وثیقه مانند بانکداری متعارف برای توسعه تامین

۱- این مقاله ترجمه و تالیفی است از مقاله

The impact of the Basle capital adequacy ratio regulation on the financial and marketing strategies of Islamic banks

و کتاب

Regulation and supervision of Islamic banks نوشته Umar chapra & tariquallah khan

تماس مجاز با مدیران و دوستان‌شان و بستگان و قرض گیرندگان منفرد و نوع کنترل داخلی و حسابرسی خارجی که همه این موارد برای اطمینان دادن صداقت و درستی ضروری هستند. کمیته بازل هم‌چنین بر نظارت درست بانک برای اطمینان دادن به انجام کامل شرایط قانونی، تاکید کرده است. ممکن است این شبهه پیش آید که آیا همه چارچوب بازل برای بانکداری اسلامی لازم است؟ عده ای معتقدند از آن‌جا سپرده گذاران سرمایه در ریسک شریک هستند بانکداری اسلامی نباید بیش از یک شرکت معمولی خود را در مقررات منحصر کند. به هر حال تفاوت‌های مهمی وجود دارد: اولاً ملاحظات شبکه‌ای است. احساس هرگونه ناامنی و عدم اطمینان موجب می‌شود سپرده گذاران، سپرده‌های خود را پس گرفته و تبعات بعدی برای بانک به وجود آید. ثانیاً منافع هر دو صنف سپرده گذار (سرمایه‌گذاری و تقاضا) باید بیش از یک شرکت معمولی حفظ شود. ثالثاً مسئله انطباق با آموزه‌های شریعت است. رابعاً بانکداری اسلامی باید بتواند خود را با چارچوب موجود وفق دهد که این مهم از طریق تبعیت از استانداردهای مقرراتی بین المللی صورت می‌پذیرد. کفایت سرمایه: حداقل کردن احتیاج سرمایه برای استفاده به عنوان صندوق بیمه داخلی اهمیت بسیار ویژه ای دارد. استاندارد سرمایه بازل بین سرمایه هسته (Tier-1) و سرمایه مکمل (Tier-2) و سرمایه (Tier-3) تفاوت قائل می‌شود (سرمایه Tier-1 بدین صورت تعریف می‌شود: الف) سهم پایه + ب) ذخیره‌های

شریعت، که بانک‌های اسلامی را در همه معاملات مدیریت می‌کند، دریافت و پرداخت بهره را ممنوع کرده است. بانک‌های اسلامی بر مبنای مشارکت در سود، وجوه را انتقال می‌دهند. و در این راستا از روش‌ها و ابزارهای متعددی استفاده می‌کند.

مالی، اما به خاطر شرکت در ریسک تکیه فراوان بر آن نمی‌کند. چارچوب بازل به عنوان یکی از سه ستون مهم و ضروری برای سلامتی و ثبات شبکه مالی بین المللی برای شبکه مالی اسلامی نیز مطرح شده است.

شبکه اسلامی تلاش می‌کند این نظام را به وسیله شرکت بانک‌ها در ریسک با طرف مقابل و سپرده گذاران، مستقیم یا غیر مستقیم، در ریسک فعالیت بانکداری، شناسایی کند. این گونه مشارکت در ریسک باید انگیزه‌هایی برای سپرده گذاران باشد تا با انتخاب دقیق بانک برای سپرده گذاری خواستار شفافیت بیشتر در امور بانک باشند و بانک را نیز ملزم به دقت بیشتر، ارزیابی کاراتر و مدیریت بهتر ریسک کند.

نظارت و مقررات احتیاطی (و مصلحت آمیز):

شبکه مقرراتی جهانی فعلی به سه قسمت طبقه بندی می‌شود: سنتی، پیوندی و شبکه موحد- با این حال تحولات مهمی در عرصه مقرراتی در کشورها و سازمان‌های مختلف به وجود آمده است. معرفی نظام

نظارتی در شبکه مالی اسلامی، سپرده گذاران را در معرض ریسک قرار می‌دهد که در بانکداری متعارف این گونه نیست بنابراین باید منفعت سپرده گذاران حفظ شود که این مهم از طریق یک شبکه نظارتی کارا امکان پذیر است. هسته اصلی که ناظران باید به آن‌ها توجه ویژه داشته باشند عبارتند از: دادن مجوز، کفایت سرمایه، رویه‌ها و فعالیت‌های قرض دادن و سرمایه‌گذاری کردن، تشخیص انواع ریسک و روش‌های کارای مدیریت آن‌ها، روش‌ها ارزیابی کیفیت دارایی بانک، خلق تسهیلات قرض- ضرر و دیگر ذخیره‌ها، گسترش

جدید ارایه شده، بر سه پایه استوار است: نخست آن که به کفایت سرمایه مرتبط است در حالی که دومین و سومین پایه به ترتیب به چارچوب نظارتی و نظام بازار مرتبط است. مهم‌ترین جنبه چارچوب پیشنهادی عبارتست از ابقای تعریف استانداردهای کفایت سرمایه شبکه فعلی، با یک تغییر مهم در وزن دهی ریسکی دارایی‌ها از طریق: ۱- وزن دهی ریسکی استاندارد شده مبتنی بر ارزیابی اعتبار خارجی ۲- شبکه مبتنی بر نرخ گذاری داخلی برای ریسک اعتبار دفتر بانکداری و ریسک بازار دفتر تجارت ۳- رویکرد مبتنی بر مدل، هر جا که ممکن و در دسترس باشد. شبکه پیشنهاد شده شامل پنج طبقه بندی مختلف برای وزن دهی دارایی‌ها است:

۱- قابلیت بازپرداخت ۲- بنگاه‌های بانک‌ها و اوراق بهادار ۳- شرکت‌ها ۴- نهادهای بخش عمومی ۵- برنامه‌های امن ساختن دارایی‌ها. این طبقه بندی مربوط به بخش وزن دهی ریسکی استاندارد شده مبتنی بر ارزیابی اعتبار خارجی است. شبکه نرخ گذاری داخلی اشاره دارد به یک شاخص خلاصه ریسک ذاتی در یک اعتبار فردی (دارایی) نرخ دهی‌های معمولی یک ارزیابی ریسک را در بردارند که ناشی از عدم پرداخت یک قرض گیرنده در موعد مقرر است. این نرخ گذاری شامل متدولوژی

مفهومی، مالکیت‌های مدیریت و شبکه‌هایی که نقشی در مسئولیت نرخ گذاری دارند، می‌شود. رویکرد مبتنی بر مدل‌ها درحقیقت یک نگارش تجدید شده رویکرد مبتنی بر نرخ گذاری داخلی است. در حالی که در رویکرد مبتنی بر نرخ گذاری داخلی بر قضاوت کیفیتی استوار است، چنین قضاوت‌های کیفیتی می‌تواند در رویکرد مبتنی بر مدل‌ها محدود شود به خاطر این که مدل‌ها بر داده‌های کمی استوار هستند. شقوق در دسترس برای بانک‌های اسلامی: کاربرد استانداردهای کفایت سرمایه بازل روندی را در قسمتی از برخی بانک‌های اسلامی ایجاد کرد که منجر به تضعیف سرمایه‌هایشان شده است. این بحث شده که سرمایه بانک با دو نوع ریسک در مدیریت سپرده‌های سرمایه‌گذاری مواجه می‌شود این دو ریسک، ریسک امانتی (اعتباری) و ریسک تجاری پس زده است. ریسک امانتی به احتمالی اشاره دارد که بانک مقصر باشد. به خاطر بی توجهی و یا عملکرد بد در کامل کردن قرارداد سپرده (مضاربه) که در

نمایان از عواید بعد از مالیات بانک منهای سرقفلی و سرمایه‌گذاری در شرکت‌های تابعه، Tier-2 = ذخیره‌های افشا نشده + ب) ذخیره‌های ارزش مجدد + ج) ذخایر ضرر قرض عمومی + د) ابزارهای بدهی بیبوندی + ه) قرض‌های تابعه با سررسید ۵ ساله. Tier-3: در برخی کشورهای به عنوان بدهی تابعه تعریف شده و سررسید کم‌تر از ۵ سال یا یک محدودیت ماگزیمم ۲۵٪ سرمایه Tier-1). این ضروری است که سرمایه Tier-1 نباید بیش از ۵۰٪ کل سرمایه باشد. این هم‌چنین ضروری است که باید حداقل سرمایه Tier-1 و کل سرمایه ۴٪ و ۶٪ را در رابطه با کل دارایی‌های با وزن ریسکی، نگه‌داری کند به خاطر وزن ریسکی صفر برخی از انواع دارایی‌ها، این ضروری است که بانک‌ها یک سرمایه هسته نگه‌داری کنند که معادل یک حداقل در حداقل ۳٪ کل دارایی‌هایشان باشد زیربنای عقلایی نیازهای سرمایه با وزن ریسکی کم عبارتند از این که بانک‌ها نیاز دارند که سرمایه بیش‌تری در رابطه با دارایی‌های پرمخاطره‌تر و سرمایه کم‌تر در رابطه با دارایی‌های کم‌تر مخاطره‌ای نگه‌داری کنند. چارچوب

کوچک‌تر نمی‌توانند پرتفوی دارایی‌های خودشان را تنوع بخشی کنند ولی بانک‌های بزرگ‌تر می‌توانند، آن‌ها نیاز به یک مقدار بزرگ‌تر سرمایه نسبت به دارایی‌هایشان دارند تا اعتماد سازی کنند

۵- احتیاجات سرمایه هم‌چنین به ریسکی بودن پرتفوی دیون و سرمایه‌گذاری‌های بانک بستگی دارد اگر عقود مشارکت در سود و زیان (PLS) مضاربه و مشارکت تشکیل دهنده بخش بزرگ‌تری از دارایی‌های بانک باشد، نیاز به سرمایه برای ضمانت کامل بازپرداخت سپرده‌های تقاضا و هم‌چنین برداشت سپرده‌های سرمایه‌گذاری بیش‌تر است. اگر پرتفوی ما متشکل از عقود مرابحه، سلم، اجاره، استصناع که دارای ریسک کم‌تر هستند باشد نیاز برای سرمایه کم‌تر است. ۶- کفایت سرمایه تحت تاثیر در دسترس بودن وثیقه و تسهیلات قانونی و میزان کارایی آن‌ها نیز قرار می‌گیرد. ۷- یکی دیگر از عوامل احتیاجات سرمایه میزان قدرت اقتصادی کشور است سپرده‌ها در کشورهای فقیرتر نیاز به حمایت بیش‌تری دارند ۸- ترازنامه و ریسک در میزان احتیاجات سرمایه موثر هستند. بنابراین بانک‌های اسلامی دو شق برای احتیاجات کفایت سرمایه دارند نخست این‌که شق اول می‌تواند سپرده‌های تقاضا را در دفتر بانکداری و سپرده‌های سرمایه‌گذاری را در دفتر تجارت با احتیاجات کفایت سرمایه به‌طور جداگانه برای هر دفتر نگه‌داری کند دومین شق می‌تواند سپرده‌های سرمایه‌گذاری را در یک شرکت تابعه سرمایه‌گذاری کند که احتیاجات کفایت سرمایه جداگانه‌ای داشته باشد. در بحث جایگزین‌های وزن دهی ریسک بانک‌ها سه انتخاب دارند ۱- رویکرد استاندارد شده مبتنی بر ارزیابی اعتبار خارجی ۲- رویکرد مبتنی بر نرخ گذاری داخلی ۳- رویکرد مبتنی بر مدل‌ها. سه نکته زیر این مطلب را بیان می‌کنند که چرا انتخاب رویکرد مبتنی بر نرخ گذاری داخلی ترجیح دارد: ۱- این رویکرد مشکل پیچیدگی وزن دهی ریسک را به وسیله طلب احتمال کیفیت هر دارایی حل می‌کند بنابراین کیفیت دارایی‌ها خلق شده به وسیله مرابحه، سلم، استصناع و اجاره و... نیاز به ثبت دارد تا امکان قرار دادن آن‌ها در یک شاخص ریسک‌های دارایی باشد. این شاخص برای تعیین احتیاجات سرمایه برای هر دارایی می‌تواند به کار گرفته شود و مجموع آن می‌تواند برای محاسبه مجموع احتیاجات به کار رود. ۲- این رویکرد به هر بانک اجازه می‌دهد تا

نتیجه سپرده‌گذاران اطمینان خود را به بانک از دست داده و سپرده‌های خود را برداشت می‌کنند. ریسک تجاری پس زده ناشی از احتمالی است که بانک قادر نباشد با دیگر بانک‌های اسلامی و یا متعارف رقابت کند در نتیجه، یک نسبت خاص از سود منتسب به سهام‌داران ممکن است برای جلوگیری از برداشت این سپرده و در حالت افراطی- ورشکسته شدن بانک، به سپرده‌گذاران سرمایه‌گذاری اختصاص یابد. سازمان حسابرسی و حسابداری برای نهادهای مالی اسلامی (AAOIFI) طرحی برای تقسیم کردن ریسک بین سپرده‌گذاران سرمایه و سهام‌داران بانک پیشنهاد کرده است. تاسیس استانداردهای کفایت سرمایه به وسیله این سازمان ممکن است برای ایجاد نکات قابل توجه زیر برای بانک‌های اسلامی مفید باشد: ۱- توجه به استانداردهای بین‌المللی برای بانکداری ضروری است کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی (IDB) برای تقویت پایه سرمایه صورت گرفته است این به نظر می‌رسد که مطلوب باشد به خاطر این‌که تنزیل ریسک‌های دارایی‌های مربوط به سپرده‌های سرمایه تا نرخ ۵۰٪ ممکن است منجر به ایجاد فرصتی برای آربیتراژ سرمایه باشد. ۲- حتی با وجودی که ماهیت تقسیم ریسک سپرده‌های سرمایه‌گذاری نظم بازار را افزایش داده و وضعیت بانک را بهبود می‌بخشد اما نمی‌تواند پایه دائمی سهام بانک باشد. این سپرده‌ها بسته به میزان اعتماد سپرده‌گذاران بالا و پایین می‌شوند در حالی که سرمایه سهام دائماً در دسترس است. با وجودی که سپرده‌گذاران سرمایه‌گذاری، تا حدودی ضرر را جذب می‌کنند اما این سرمایه بانک است که یک ظرفیت قوی جذب را فراهم می‌کند بنابراین کفایت سرمایه برای بانک‌های اسلامی مهم است. این امر به عنوان یک پایه‌ای مستحکم، قدرت بانک را تضمین می‌کند ۳- نسبت سپرده‌های تقاضا در برخی از بانک‌های اسلامی بسیار بزرگ‌تر از بانک‌های متعارف است. بانک‌ها این وجوه را بدون جایزه دادن به سپرده‌گذاران استفاده می‌کنند این امر برخی از محققان را تشویق کرده تا پیشنهاد دهند که بانک‌های اسلامی یا باید بازده را با سپرده‌گذاران تقاضا تقسیم کند و یا تکیه آن‌ها را بر این سپرده‌ها کم کنند ۴- اندازه بانک نیز برای به‌کارگیری کفایت سرمایه مهم است. بیش‌تر بانک‌های اسلامی نسبتاً بسیار کوچک هستند از آن‌جا که بانک‌های

ممکن است این شبهه پیش آید که آیا همه چارچوب بازل برای بانکداری اسلامی لازم است؟ عده‌ای معتقدند از آن‌جا سپرده‌گذاران سرمایه در ریسک شریک هستند بانکداری اسلامی نباید بیش از یک شرکت معمولی خود را در مقررات منحصر کند.

(Futures) و Forward و Swap استفاده می کنند که هنوز جواز آن‌ها در فقه احراز نشده است و تا بیش از مطابقت آن‌ها با شریعت نمی توان آن‌ها را به کار برد.

ریسک های نقدینگی:

این نوع ریسک ناشی از کاهش غیرمنتظره در جریان نقد خالص بانک است بانک‌های اسلامی تاکنون با مشکل نقدینگی مواجه نشده اند اما این امر مانند یک شمشیر دو لبه ایست که از طرفی از بحران نقدینگی جلوگیری کرده، اما منجر به عدم پیشرفت در ابزارهای مدیریت نقدینگی رسمی شده است این مسئله می تواند در طول زمان، و با همکاری بانک‌ها، فقها، و بانک‌های مرکزی رفع شود.

ریسک‌های عملیاتی و سایر ریسک ها:

ریسک‌های عملیاتی از شکستن کنترل های داخلی و مدیریت شرکت ناشی شده، می تواند به کاهش در جریان نقدی خالص یا درآمد خالص بانک منتهی شود. به علاوه بانک‌های اسلامی با ریسک‌های مرتبط با فقه مواجه می شوند که ناشی از عدم استاندارد شدن ماهیت برخی محصولات بانکداری اسلامی است. تطور ناکافی در میان ناظران شریعت نیز موجب محروم شدن بانک‌های اسلامی از استفاده از بسیاری از مفاهیم مدیریت ریسک شده که ضرورتاً تعارضی با شریعت ندارند ریسک‌های عملیاتی هم‌چنین از فناوری، شهرت، انطباق با استانداردهای مقرراتی و... ناشی شده و بانک‌های اسلامی نیز با آن‌ها بسیار مواجه شده و به نظر می رسد قادر به مدیریت آن‌ها باشد. افزایش فرهنگ مدیریت ریسک در بانک‌های اسلامی: این کار با تشریح مساعی فعال ناظران بانک، مدیران ارشد و محققان شریعت صورت می‌پذیرد برای این هدف، ناظران باید یک تعدادی گزارشات و فعالیت‌ها را بر مدیریت ارشد بانک‌های اسلامی اجباری کنند: ۱- گسترش شبکه‌های نرخ گذاری داخلی و استفاده از مدل‌های مدیریت ریسک. ۲- گزارشات ریسک بازار و ریسک در ارزش (VaR). ۳- گزارشات ریسک اعتباری. ۴- گزارشات ریسک نقدینگی. ۵- گزارشات ریسک عملیاتی. ۶- دنبال کردن شبکه‌های کنترل داخلی با نظارت و کنترل مناسب.

شبکه مدیریت ریسک و فرهنگ آن را توسعه دهد ۳- تنوع ماهیت عقود مالی اسلامی، توسعه ناکافی در شبکه مدیریت ریسک و نیاز به تقسیم ریسک ضرورت تخصیص منابع بیش‌تر در مدیریت ریسک بانک‌های اسلامی را دو چندان می کند و این رویکرد به نظر می رسد که در این مهم می‌تواند کمک زیادی بکند.

مدیریت ریسک:

ریسک‌های ذاتی بانکداری عبارتند از: ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی و عملیاتی. ریسک اعتبار، ناشی از فرار جریان نقد خالص بانک است که در نتیجه کاهش غیر منتظره جریان نقد کل در اثر قصور طرف مقابل تعریف شده است. ناظران باید به موارد زیر که ریسک‌های اعتباری را تحت تاثیر قرار می دهد آشنا باشند. ۱- برخلاف بانک‌های متعارف، بانک‌های اسلامی با ابزارهای مالی مشارکت در سود و زیان (PLS) و عقود مبتنی بر فروش سرو کار دارد و در این زمینه هنوز راه درازی دارد. ۲- نبود بهره در بانک‌های اسلامی امکان خلف وعده را به برخی مشتریان غیر امین می‌دهد. ماهیت مبتنی بر دارایی مالیه اسلامی به عنوان سازوکار امن، مالیه اسلامی را شبیه به گروهی های

مبتنی بر وثیقه می کند که نسبت به دیون تجاری ریسک کم‌تری دارند. ۳- یکی از تعیین کننده های نکول کردن، تاریخ سررسید امکانات اعتبار است دارایی های با سررسید بلند مدت پرمخاطره‌ترند بانک‌های اسلامی با داشتن دارایی های کوتاه مدت ریسک کم‌تری دارند. ۴- اندازه دفتر (حساب) تجاری بانک به حجم تجارتش در اوراق قرضه شرکتی مبتنی بر بهره و دولت و اوراق بهادار شهرداری بستگی دارد ۵- مشتقات اعتباری که یکی از ابزارهای کارا برای کاهش ریسک اعتبار به حساب می آیند در اختیار بانک‌های اسلامی نیستند این امر اهمیت نظارت‌های داخلی در بانکداری اسلامی را برجسته می‌کند.

ریسک بازار شامل ریسک نرخ بهره، نرخ ارز، قیمت کالا و خدمات و قیمت سهم می‌شود. که بانک‌های اسلامی نیز مانند بانک‌های متعارف در معرض آن‌ها قرار می‌گیرند. بانک‌های متعارف برای مدیریت این ریسک‌ها از ابزاری نظیر قراردادهای اختیار (option)، آتی

ریسک‌های ذاتی بانکداری عبارتند از: ریسک‌های اعتباری، بازار، نقدینگی و عملیاتی. ریسک اعتبار، ناشی از فرار جریان نقد خالص بانک است که در نتیجه کاهش غیر منتظره جریان نقد کل در اثر قصور طرف مقابل تعریف شده است.

کنترل های داخلی و حسابرسی (ممیزی) خارجی: کارهای تحقیقاتی نشان می دهد که عمده ترین علت بحران های مالی شکست مدیریت ریسک و شبکه های کنترل داخلی است شبکه ممیزی خارجی به قدرت بخشیدن به کنترل های داخلی کمک می کند. اهمیت شبکه در بانک های اسلامی با داشتن عقود مشارکت در سود و زیان (PLS) و شرط مطابقت با شریعت دوچندان می شود. شبکه کنترل داخلی سه هدف دارد ۱- افزایش عملکرد سازمان از طریق استفاده از دارایی هایش و پتانسیل رشد به طور بهینه و مشارکت همه پرسنل با صداقت و درستی و پاکی. ۲- آماده سازی، به روز کردن و در دسترس و قابل اعتماد بودن اطلاعات که برای همه اهمیت دارد. ۳- اطمینان به مطابقت اعمال سازمان با قانون، مقررات، اخلاق استاندارد بازرگانی و ارزش های اجتماعی. هم چنین ممیزی خارجی می تواند در ساختن شبکه کنترل داخلی کارا و قابل اعتماد از طرق زیر کمک کند: ۱- مرور و تائید فرآیند طی شده که صحیح باشد. ۲- عملکرد بی طرفانه با استفاده از مدیران خارج از شرکت. ۳- بررسی مقطعی اطلاعات حیاتی. ۴- اطمینان دادن به انطباق با استانداردهای بین المللی.

شفافیت بیش تر:

شفافیت بانک ها از طریق ارائه اطلاعات صحیح درباره متغیرهای مالی مهم و دیگر عوامل نهادی و اداری مهم در سلامت بانک، نه تنها برای حفظ منافع سپرده گذاران و دیگر گروه های درگیر حیاتی است بلکه برای ثبات شبکه ی نیز بسیار مهم است. این ها هسته اصلی استانداردهای حسابداری بین المللی است. اهمیت آن در مشارکت ریسک ماهیت مالیه اسلامی حتی بالاتر هم می رود به این خاطر که نیاز به توانمند ساختن سهام داران و سپرده گذاران برای اداره امور بانک وجود دارد. بنابراین ضروری است که شفافیت از راه های مناسب نظیر کیفیت سرمایه، استانداردهای حسابداری، میزان ریسک و کیفیت سرمایه، افزایش یابد.

بیمه سپرده:

وجود بیمه برای حفظ سپرده ها بسیار مهم است اما این امر ممکن است به خطرات اخلاقی و رفتارهای غیرمحتاطانه منجر شود.

ویژگی هایی که انجمن خدمات مالی اسلامی باید داشته باشد:

۱- داشتن سطح بالای مطابقت با استانداردهای بین المللی ۲- داشتن معرفت کامل به سیستم بانکداری اسلامی منحصر بفرق نقاط قوت و ضعف های آن و چالش های آینده ۳- حمایت و تقویت از سوی بانک مرکزی و دولت برای داشتن قدرت بیش تر ۴- باید قدرت هماهنگ ساختن تلاش های بانک ها، سازمان های مالی، شرکت های بیمه و نهادهای مالی غیر بانکی را داشته باشد ۵- این انجمن نباید به وسیله خود بانک های اسلامی تاسیس شود چرا که این امر منجر به خلق یک تضاد منافع شده و اعتماد را در توانایی کلی برای تهیه خطوط هدایت نظارت و قانون گذاری را کاهش می دهد و از تحقق آن جلوگیری می کند.

استانداردهای حسابداری اسلامی:

نتیجه مباحثات درباره این استانداردها میان قانون گذاران، نهادهای مالی و متخصصان باید به وسیله «سازمان حسابداری و حسابرسی برای نهادهای مالی اسلامی» (AAOIFI)، نظارت شود. برای این هدف موارد زیر قابل پیشنهاد است: ۱- مفهوم مدیریت ریسک باید در استانداردهای AAOIFI گنجانده شود ۲- بانک های اسلامی باید

سلامتی و امنیت برای نهادهای سپرده‌گذاری استفاده می‌کنند. چرا که آنان سرمایه‌ای را به عنوان سپری در مقابل زیان‌هاتلقی می‌کنند. (Rifaat Abdel Karim, p 3,2001) بیانیه کفایت سرمایه کمیته بازل، از آغاز اجرای آن در سال ۱۹۸۸، معیاری جهانی برای ارزیابی سلامت مالی بانک‌ها شده است. علاوه بر هدف اصلی جلوگیری از کاهش سرمایه بانک‌ها، هدف دیگر آن است که زمینه فعالیت برای بانک‌های فعال بین‌المللی همسان شود. برای دستیابی به این اهداف، کمیته بازل چارچوب ساده‌ای برای اندازه‌گیری طراحی کرده است که به موجب آن تمام دارایی بانک‌ها را بسته به میزان ریسک اعتباری وام‌گیرنده به چهار دسته با وزن ریسک از صفر تا ۱۰۰ درصد طبقه‌بندی می‌کند. بنابراین وام بانک به یک شرکت تجاری ۱۰۰ درصد ریسک دارد در حالی که وام یک بانک داخلی به بانک مرکزی و به پول ملی (وامی که به نحو مؤثری بدون ریسک است) با صفر درصد ریسکی ارزیابی می‌شود. در این چارچوب، وام‌های بین بانکی عموماً ۲۰ درصد وزن ریسک دارند. دارای وزن ریسکی، حداقل میزان سرمایه را داشته باشند. یعنی کل دارایی‌های بانک‌ها بعد از این که رقم هر دارایی ضرب در میزان ریسک مربوطه گردید ۸ درصد سرمایه باشد. گرچه این روش تا

خود را با استانداردهای حسابداری بین‌المللی به روز کنند ۳- استانداردهاگذاران بین‌المللی در هنگام توزیع برگه‌های مشاوره- در خلال پروسه مرور- بانک‌های اسلامی را نیز در نظر بگیرند ۴- تقویت روابط بین AAOIFI و استانداردهاگذاران و ناظران برای نهادهای مالی اسلامی، برای تعدیل استانداردهای AAOIFI ۵- AAOIFI هم‌چنین باید استانداردهای مطرح شده در استانداردهای انتشار وسیع اطلاعات (SDDS) ویژه را مدنظر بگیرند. امکانات نرخ‌گذاری اسلامی بین‌المللی: شبکه نرخ‌گذاری عرفی موجود، تنها به قدرت مالی طرف‌های مورد معامله توجه می‌کند و به شرایط و ملزومات شریعت توجهی ندارد. این معضل باید در شبکه اسلامی حل شود بنابراین تاسیس آژانس نرخ‌گذاری اسلامی بین‌المللی (IIRA) تحت نظارت فعال بانک توسعه اسلامی و دیگر نهادهای مالی در حال انجام است و نشست‌هایی در این باره انجام شده است.

ریسک‌های عملیاتی از شکستن کنترل‌های داخلی و مدیریت شرکت ناشی شده، می‌تواند به کاهش در جریان نقدی خالص یا درآمد خالص بانک منتهی شود. به علاوه بانک‌های اسلامی با ریسک‌های مرتبط با فقه مواجه می‌شوند که ناشی از عدم استاندارد شدن ماهیت برخی محصولات بانکداری اسلامی است.

چارچوب بازل:

چارچوب نسبت کفایت سرمایه بازل در حقیقت مقیاسی برای تعیین قدرت قرار گرفتن بانک در مقابل ریسک است. مقامات نظارت و تنظیم نسبت کفایت سرمایه را به عنوان مقیاس مهمی برای تعیین

چارچوب بازل متفاوت هستند تاجایی که اطلاعات در دست است، تلاش‌های مقامات نظارتی مسئول در بانکداری اسلامی، برای عمل کردن مطابق ویژگی‌های خاص بانک‌های اسلامی بسیار کم بوده است و این امر بر خط مشی بازاریابی و مالی بانک‌های اسلامی تاثیر گذارده است.

پیشنهاد‌های جدید:

چارچوب جدیدی که در واقع ادامهٔ پیمان سال ۱۹۹۲ است بر سه اصل استوار است:

اصل اول: تعیین حداقل سرمایه مورد نیاز است و ماتریس یا شبکه‌ای از رتبه‌بندی اعتبار خارجی را برای تعیین سطح سرمایه مورد بحث ارائه می‌دهد به عبارت دیگر اصل مذکور به این سؤال پاسخ می‌دهد که برای انواع مختلف ریسک‌ها چه میزان ضروری است؟ تعیین رتبه‌بندی اعتباری به وسیلهٔ یکی از دو روش زیر صورت می‌گیرد: ۱- رتبه‌بندی به وسیلهٔ مؤسسات رتبه‌بندی خارجی (شخص ثالث)، ۲- رتبه‌بندی به وسیلهٔ شبکه رتبه‌بندی داخلی بانک با انتخاب یکی از دو روش یاد شده، اولاً به میزان پیچیدگی عملیات

بانک مورد بحث بستگی دارد، ثانیاً باید با مجوز

بازرسان نظارت بر بانک‌ها انجام گیرد. به

عبارت دیگر هر بانک فقط پس از اخذ

مجوز مزبور می‌تواند از شبکه مدیریت

داخلی خود برای رتبه‌بندی ریسک

اعتباری طرف مقابل ساختار کند و

در غیر این صورت، باید از مؤسسات

رتبه‌بندی معتبر برای انجام این امر

دعوت کند. پس از تعیین رتبه‌های

مورد بحث، هر قدر رتبه اعتباری کشور

یا بانک مربوطه پایین‌تر باشد، ریسک‌های

اعتبار و سرمایه‌گذاری در آن‌جا بیشتر است.

از این رو، ضرایب ریسک دارایی‌ها در نسبت به کفایت

سرمایه افزایش می‌یابد و حاصل کسر کوچک‌تر می‌شود.

اصل دوم: این اصل، روی فرآیند بازرسی تأکید دارد. در این زمینه

مسئولیت‌های بازرسان بانک‌ها برای بررسی نیازهای کفایت سرمایه

بانک‌ها بیشتر می‌شود. در ضمن ارزیابی آن‌ها نباید فقط در مرحله

استانداردهای ساده کمی متوقف شود. به موجب این اصل، بازرسان

باید به چهار نکته توجه کنند: اول این‌که، بانک‌ها باید بتوانند

نیازهای سرمایه‌ای خود را به ریسک‌های مختلف مرتبط و برای

تعیین سطوح مطلوب سرمایه از یک راهبرد خاص پیروی کنند.

دوم این‌که، بازرسان باید نکته اول را پیگیری کنند و در صورت

مشاهدهٔ نقاط ضعف در برنامه سرمایه بانک، اقدام‌های ضروری را

به عمل آورند. سوم این‌که بانک‌ها باید در حدی بالاتر از حداقل

استاندارد فعالیت کنند و بازرسان نیز باید قدرت قانونی لازم برای

اجرای این حد را داشته باشند. و چهارم این‌که بازرسان باید قبل از

اندازه‌های خام است و مثلاً برای تأثیر تنوع پرتفوی بانک جایی باقی نمی‌گذارد مع الوصف مزایایی نیز دارد: از نظر به کارگیری نسبتاً ساده است و معیار اندازه‌گیری قابل مقایسه و قابل تطبیقی برای سلامت مالی بانک فراهم می‌کند. (تذهیبی، صفحات ۱-۳، ۱۳۸۰)

قرارداد بازل که به وسیله نمایندگان بسیاری از کشورهای اروپایی،

کانادا و آمریکا در سال ۱۹۹۲ تکمیل شد، جزئیات چارچوب مورد

توافق را در مورد کفایت سرمایه و استانداردهای حداقلی که باید به

دست آیند را بیان می‌کند. این موارد توسط مقامات نظارتی ملی

حاضر در کمیته بازل بیان شده بود تا در کشورهای مربوط پیاده

شود. در چارچوب پیشنهاد شده، سرمایه به دارایی‌های کل ربط داده

می‌شود که این دارایی‌ها به وسیله ریسک‌شان وزن دهی شده‌اند.

نسبت حداقل قابل قبول سرمایه بانک به دارایی‌های با وزن ریسکی

باید هشت درصد باشد. سرمایه بین Tier-1 یا سرمایه هسته و Tier-

2 یا سرمایه تکمیلی شناور است. صلاحیت ملی بر روی گنجایش

(تضمن) عناصر Tier-2 فردی استوار است. سرمایه Tier-1 باید برابر

یک حداقل چهار درصدی دارایی‌های ریسک باشد عناصر Tier-2

نباید از ۵۰٪ مجموع ترکیبی هر دو Tier بیش‌تر باشد. به علاوه، دین

فرعی نباید از ۵۰٪ Tier-1 بیش‌تر باشد مقررات عمومی

محدود هستند به یک ماکزیمم ۱۲۵٪ دارایی

های ریسک و ذخایر دوبهره ارزش گذاری شده

دارایی پنهان با ۵۵٪ تنزیل می‌شود. به عبارت

دیگر، وثیقه و دیگر دارایی‌های ناملموس

مانند زیان‌های سال جاری منتشر شده یا

نشده، باید از سرمایه Tier-1 کم شود، در

حالی که سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های

فرعی یک کاسه شده باید از کل سرمایه

کاسته شود. شمولیت نگه‌داری سرمایه

بانک‌های دیگر به صلاحیت ملی است. بنابراین

سرمایه به طبقه بندی‌های مختلف دارایی‌هایی

مربوط است که این دارایی‌ها براساس طبقه بندی‌های

وسیع ریسکی بودن نسبی، وزن داده شده‌اند. وزن دهی‌های ریسک

اعتبار دارایی‌های با ترازنامه (تراز) به این امر بستگی دارد که آیا

بانک با دولت‌های مرکزی فعالیت می‌کند یا با نهادهای بخش عمومی

و یا با سازمان‌های غیربانکی و یا بانکی. برای طبقه بندی‌های سه

گانه گذشته، سه تمایز به وسیله اعضای OECD (سازمان همکاری و

توسعه اقتصادی) و غیرعضو قرار داده شده است. آخرین مورد وزن

دهی ریسک بالایی جذب می‌کند با فقره‌های ترازنامه نامتعادل،

چارچوب یک پروسه دو مرحله‌ای پیشنهاد می‌کند اول معادل

های اعتبار محاسبه می‌شود سپس ریسک اعتبار اغلب کشورهایی

که بانک‌های اسلامی در آن‌ها عمل می‌کنند. قدم‌هایی برای معرفی

چارچوب بازل برداشته‌اند. به هر حال، همان‌گونه که در بخش بعدی

نشان داده خواهد شد، روش‌های اندازه‌گیری شبکه مالی بانک‌های

اسلامی، کاملاً با بانک‌های تجاری سنتی غربی از حیث رویارویی با

شفافیت بانک‌ها از طریق ارائه اطلاعات صحیح درباره متغیرهای مالی مهم و دیگر عوامل نهادی و اداری مهم در سلامت بانک، نه تنها برای حفظ منافع سپرده‌گذاران و دیگر گروه‌های درگیر حیاتی است بلکه برای ثبات شبکه‌ی نیز بسیار مهم است.

جاری حساب‌های سرمایه‌گذاری و حساب‌های پس اندازها، منابع وجوه بانک‌های اسلامی شامل اوراق قرضه یا سهام قرضه نمی‌شوند چون این اوراق مالی دارای بهره هستند. وجوه صاحبان سهام تنها منبع وجوه سهم هستند که توسط بانک، در فروش سهام عمومی به مردم عرضه می‌شوند آن‌ها هم‌چنین هرگونه ذخایری را که توسط بانک در طی سال‌ها انباشده شده است را شامل می‌شوند. صاحبان سهام دارای کنترل روی مدیریت بانک هستند هیچ گونه سهم ترجیح داده شده به وسیله بانک‌های اسلامی منتشر نمی‌شود به خاطر این که صاحبان این گونه سهام سود ثابت دریافت می‌کنند که خلاف شریعت است. حساب‌های جاری شبیه خدمات حساب‌های چکی هستند که به وسیله بانک‌های تجاری سنتی ارائه می‌شوند. مشتریان بانک‌های اسلامی که از خدمات حساب‌های جاری استفاده می‌کنند، حق برداشت وجوهشان را هنگام تقاضا دارند ولی آن‌ها حق گرفتن هرگونه بازدهی روی وجوه جاریشان را ندارند. درآمد تولید شده از سرمایه‌گذاری وجوه سپرده شده در حساب‌ها یک حق مخصوص صاحبان سهام است برای این که - هنگام ضرر - دارند این حساب‌ها از وجوه صاحبان سهام دریافت می‌کند. در بیش‌تر بانک‌های اسلامی، «حساب‌های سرمایه‌گذاری مشارکت در سود» (PSIAs) معمولاً بزرگ‌ترین منبع وجوه را تشکیل می‌دهند. این حساب‌ها نه دین هستند و نه به عنوان وجوه سهم تلقی می‌شوند. بلکه، این‌ها ابزارهای مالی هستند که به بانک‌های اسلامی این حق را می‌دهند که وجوه سپرده شده را در این حساب‌ها از طرف صاحبان آن‌ها سرمایه‌گذاری کند و این کار براساس مشارکت در سود باشد.

PSIAs یک نرخ از پیش تعیین شده را مانند سرمایه سهم پرداخت نمی‌کنند. بنابراین آن‌ها یک ریسک مالی برای بانک نیستند. دارندگان PSIAs وجوه خود را به گونه‌ای سپرده‌گذاری می‌کنند که می‌دانند معامله یک معامله متمکن سوددهی بوده و خلاف شریعت نیست. بانک‌های اسلامی برای سپرده‌گذارانی که می‌خواهند در پروژه‌های خاص سرمایه‌گذاری کنند PSIAs ویژه‌ای می‌دهند. PSIAs در سررسید یا در پیش‌قدمی صاحبان خود قابل اکتفا هستند این در حالی است که رضایت قبلی بانک وجود ندارد. بانک‌های اسلامی می‌توانند پرداخت PSIAs را تا به نتیجه رسیدن سرمایه‌گذاری‌ها رد کنند. انواع خاص PSIAs برای ماندن در دوره‌های طولانی‌تر نیاز به سپرده‌ها دارند درحالی که بقیه دوره‌های کم‌تری می‌خواهند. قابل توجه است که برخلاف دیگر انواع PSIAs، حساب‌های جاری معمولاً در پیش‌قدمی صاحبان و بدون رضایت قبلی بانک قابل اکتفا هستند در برخی بانک‌های اسلامی این حساب‌ها در سود و زیان بانک‌های شرکت نمی‌کنند. * استفاده از وجوه: در این استفاده بانک‌های

کاهش نسبت‌های کفایت سرمایه به حدی پایین‌تر از حد استاندارد، دخالت‌های لازم را اعمال کنند.

اصل سوم: اصل سوم، ملحق کردن نظم بازار به معیارهای رایج است. این کار می‌تواند با ارائه اطلاعات کافی از مدیریت ریسک مؤسسات و استانداردهای کفایت سرمایه به شرکای بازار (همانند سهام‌داران) انجام شود. به عبارت دیگر، اصل مذکور بانک‌ها را به افشای اجباری اطلاعات وادار می‌کند. اجرای این اصل، بهترین رویه مدیریت ریسک است و بیش‌ترین نظارت مؤثر را به دنبال خواهد داشت. (بهرامی، ص ۲، ۱۳۸۲)

چارچوب بازل و موضوعات مقررات، نظارت و مدیریت در بانکداری اسلامی:

موارد زیر ضرورت اصلاحات مالی بین‌المللی را اثبات می‌کند؛ بحران‌های مالی بین‌المللی و ضرورت جلوگیری از آن‌ها در آینده، این امر ما را دعوت به طراحی یک معماری و مهندسی جدید برای شبکه مالی می‌کند (کمیته بازل در نظارت بانکداری BCBS) ۱۹۸۸ BCBST. مدیریت بین‌المللی مقیاس‌ها و استانداردهای سرمایه:

یک رویکرد استاندارد سازی ساده برای تاسیس حداقل احتیاجات سرمایه بانک‌ها برای حفظ سرمایه بر پایه

پنج طبقه فرض گیرند (۰٪، ۱۰٪، ۲۰٪، ۵۰٪ و ۱۰۰٪) - عدم تمایز بین درجات نسبی

ارزش‌مندی اعتبار بین قرض‌گیرندگان (افراد) - کاربرد اولیه در بانک‌های فعال بین‌المللی در کشورهای گروه ده.

۱۹۹۶ - بازل (۲): تمرکز بیش‌تر روی کنترل و مدیریت ریسک، تعیین سه پایه اصلی: ۱- کفایت سرمایه: احتیاجات سرمایه

تعدیل شده ریسک با سه اختیار: روش مبتنی بر نرخ‌گذاری خارجی، داخلی و مبتنی بر مدل‌ها

(که توضیح این سه روش گذشت) ۲- بررسی نظارتی:

ارزیابی جنبه‌های ریسک بانک‌های خصوصی، تعیین نیاز برای تعدیل مقیاسها ۳- نظم بازار: افزودن درجه شفافیت در بانک‌ها، گزارش دهی عمومی و دادن دید وسیع‌تر نسبت به کفایت سرمایه.

شبکه مالی بانک‌های اسلامی:

حرمت بهره بدین معناست که بانک‌های اسلامی نمی‌توانند در معاملات مالی خود بهره را به کار گیرند. بنابراین، بانک‌های اسلامی در فعالیت قرض دادن پول به مردم و یا قرض گرفتن از آن‌ها شرکت نمی‌کنند. به جای آن، این بانک‌ها وجوه را بر مبنای منتقل می‌کنند که کاملاً از بانک‌های تجاری سنتی متفاوت و ابزارهای مالی متمایز در استفاده از این وجوه به کار می‌گیرند* منابع موجود: در انتقال وجوه، بانک‌های اسلامی به چهار منبع اصلی وجوه وابسته هستند. این منابع عبارتند از: وجوه صاحبان سهام، حساب‌های

چارچوب نسبت کفایت سرمایه بازل در حقیقت مقیاسی برای تعیین قدرت قرار گرفتن بانک در مقابل ریسک است. مقامات نظارت و تنظیم نسبت کفایت سرمایه را به عنوان مقیاس مهمی برای تعیین سلامتی و امنیت برای نهادهای سپرده‌گذاری استفاده می‌کنند.

آن‌ها در سودهای PSIA's کاربرد چارچوب بازل در بانک‌های اسلامی: همان‌طور که بیان شد PSIA's برخی از کارهای اصلی سرمایه را انجام می‌دهد. آن‌ها همواره در دسترس نیستند اما ریسکی هستند بنابراین از آن‌جا که کفایت سرمایه در مورد ریسک وضعیت پرتفوی کل بانک است در این‌جا نیز مورد بحث قرار می‌گیرد و از آن‌جا که هر عامل ضد ریسکی برای سرمایه نیاز است، PSIA's باید یک نقش عمده در محاسبه نسبت کفایت سرمایه برای بانک‌های اسلامی ایفا کنند. چهار سناریو در این‌جا وجود دارد: اولین سناریو پیشنهاد می‌کند که از آن‌جا که PSIA's در سودها و زیان‌های بانک شریک است، آن‌ها دارای دو ویژگی اصلی سرمایه هستند: ۱- جذب ضررهای عملیاتی و در عین حال توانمند ساختن بانک برای ماندن در فعالیت ۲- توانمند ساختن بانک برای جذب ریسک‌ها و تحول شکل‌ها در خلال عملیات خود. سناریوی دوم می‌گوید که، از آن‌جا که PSIA's تنها متحمل سهم خودشان از ریسک می‌شود (در این‌که وجوهشان کجا قرار داده شوند) آن‌ها باید از کل دارایی‌های وزن ریسکی کسر شوند. سناریوی سوم بیان می‌دارد که اگرچه PSIA's در سودها و ضررهای بانک شریک است، اما یک جانشین کامل برای سرمایه سهم که دائم‌آدر دسترس است، نیست بلکه این‌ها بیشتر شبیه ابزارهای سرمایه بیوندی است. علیرغم این‌که حساب‌های سرمایه ناامن هستند و قادر به حمایت ضررها در یک پایه رایج بدون شروع کردن تسویه باشند، آن‌ها در سررسید و یا در پیش‌قدم شدن دارنده قابل اکتیاع هستند به علاوه برخلاف ابزارهای سرمایه بیوندی PSIA's اجباری برای دریافت سود- در صورتی که بانک به آن‌ها دست نیابد-

اسلامی تاکنون عمدتاً بر هفت ابزار مالی تمرکز شده است مشارکت بر شرکت در سود و زیان بنا شده در حالی که مضاربه بر روی مشارکت در سود بنا شده است. دیگر ابزارها عبارتند از: مراهجه، سلم، استصناع و اجاره روش‌های مشارکت در سود: رابطه بین بانک‌های اسلامی و دارندگان PSIA's بر عقد مضاربه مبتنی است. باتوجه به این عقد امانتی (اعتباری) یک طرف (یا بیش‌تر) وجوه را برای مدتی معین یا غیرمعین برای طرف دیگر تضمین می‌کند (عامل و مضارب) سودهای حاصل از سرمایه‌گذاری وجود این حساب‌ها بین عامل و مضارب طبق نسبت از پیش تعیین شده تقسیم می‌شود. این مقدار نمی‌تواند مقدار مطلق یا یک معبود ثابت باشد (بلکه باید به کسر مشاع باشد). دارندگان PSIA's متحمل ریسک کامل ضرر ناشی از فعالیت‌ها (ریسک ناشی از فعالیت‌های معمولی یا عوامل طبیعی) می‌شوند اما این ریسک تنها در حدود مقدار سپرده گذاری شده است و بیش‌تر از این مقدار نیست. بنابراین ممکن است ارزش PSIA's کاهش یابد برخی بانک‌های اسلامی برای مقابله با ریسک صندوق ریسک سرمایه‌گذاری قرار داده اند به عبارت دیگر بانک اسلامی به عنوان مضارب، هیچ جایزه‌ای برای خدمات مدیریت وجوه دارندگان حساب سرمایه‌گذاری دریافت نمی‌کنند که مقداری به خاطر هزینه فرصت خدماتش است. بیش‌تر بانک‌های اسلامی PSIA's را در همان پرتفوی صاحبان سهام سرمایه‌گذاری می‌کنند. در این مورد سودها و ضررها باتوجه به وجوه شرکت داده شده هر منبع تخصیص می‌یابند این بدین معناست که سهم کلی سود صاحبان سهام شامل دو مورد می‌شود: ۱- سودهای تولید شده از سرمایه‌گذاری وجوه سهم و سهم

است فقط در سرمایه Tier2 استفاده شود تا حدی که کل سرمایه Tier2 از کل سرمایه Tier1 تجاوز نکند. درحقیقت در شرایطی که کل دیگر فقرات سرمایه Tier2 مساوی کل سرمایه Tier1 بوده، تامین مالی PSIA's در محاسبات نسبت کفایت سرمایه لحاظ نمی‌شود. سناریوی چهارم بیان می‌داشت که شرایط حاضر بدون هیچ تعدیلی برای چارچوب بازل معرفی شده تا شرایط برای PSIA's فراهم شود در این سناریو، تامین مالی PSIA's به ندرت می‌تواند به بانک‌های اسلامی کمک کند، بانک‌هایی که یک نسبت کفایت سرمایه دارند که زیر ۸ درصد تعیین شده است. بنابراین، همانند سناریوی سوم، بانک‌های اسلامی، احتمالاً این کار برای آن‌ها آسان نباشد که سرمایه‌های خود را در دارایی‌های متمرکز کنند که وزن‌های ریسک پایینی دارند و به صاحبان آن‌ها اجازه گرفتن منفعت از تامین مالی PSIA's بالا بدهند. نتیجه به دست آمده از تحلیل چهار سناریوی گذشته این امر را بیان می‌دارد که استراتژی‌های بازاریابی و مالی بانک‌های اسلامی، منجر به تعدیل سناریو به وسیله مقامات مقررات گذاری می‌شود تا تامین مالی PSIA's به کار گرفته شود و در نتیجه این امر بیان خواهد داشت که آیا صاحبان سهام می‌توانند بدون ریسک اضافه، نرخ بازده خود را افزایش دهند یا خیر؟

منابع و مأخذ:

منابع فارسی:
 (رساله کارشناسی ارشد در دانشکده اقتصاد و علوم، دانشگاه اردن)
 عبدی ساوجلاغیان، بیژن، بررسی شبکه بانکداری اسلامی و نقش پول در آن با توجه به ماهیت پول، پایان نامه، اسفند ۶۹، دانشگاه امام صادق (ع).
 مهدویان، محمد هادی؛ "مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها در نظام بانکی ایران" مجموعه پنزدهمین همایش بانکداری اسلامی - شهریور ۱۳۸۳
 اسدی، حمید "ابزارهای مالی اسلامی مدیریت نقدینگی" سیاست روز، ۱۳۸۲/۹/۳
 (طراحی و اجرای نظام بانکی بر اساس مبانی اسلامی در سال ۱۳۶۱ هیأت دولت، لایحه بانکداری بدون ربا)، (ر. ک به اصل ۴۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران).
 (سید عباس موسویان بانکداری بدون ربا از نظریه تا عمل (مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۷۹، ص ۱۰۶).
 (بانکداری بدون ربا از نظریه تا عمل ص ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۷).
 (مرتضی قره باغیان، اقتصاد رشد و توسعه، ج ۲، ص ۵۸۷).
 پاکستان، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، از سری انتشارات بررسی مسائل کشورها، شماره ۵، ۱۳۶۴.
 میرجلیلی، سید حسین، ۱۳۸۴، در چالش فراروی بانکداری ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
 خاوری، محمد رضا، ۱۳۸۲، بانکداری اسلامی: قوت‌ها، مشکلات و چالش‌ها. مجله اقتصاد ایران شماره ۶۱
 موسویان، سید عباس، ۱۳۷۸، بررسی فقهی، اقتصادی ابزارهای جایگزین عملیات بازار باز و معرفی ابزارهای جدید، مقاله ارائه شده به نهمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی. اردیبهشت ۱۳۷۸.
 زارغزاده؛ ۱۳۸۰؛ بانکداری اسلامی چالش‌های کنونی و رویکرد آینده نشریه ترجمان اقتصادی شماره ۱۵۲.
 طاهریان؛ ۱۳۸۰؛ "آینده بانکداری اسلامی" مجله‌ی تازه‌های اقتصاد، شماره‌ی ۹۰.
 ستوده، محمد؛ ۱۳۸۳؛ "بانکداری اسلامی" تازه‌های اقتصاد، شماره‌ی ۱۰۷.
 حسین؛ مجله‌ی دنیای بانکداری شماره‌ی ۲۰۵.
 والی نژاد، مرتضی، مجموعه قوانین و مقررات بانکی. تهران: مرکز آموزش بانکداری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸.
 صدر، سید کاظم، «کارایی عقود»، مجموعه سخنرانیها و مقالات سومین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۱، ه. ش.
 صدر، سید کاظم، بررسی مشکلات ناشی از اجرای عقود اسلامی در عملکرد

ندارند. بنابراین این می‌تواند قابل بحث باشد که PSIA's باید با عناصر سرمایه Tier 2 طبقه بندی شود. به هر حال، سناریوی سوم خالی از اشکال نیست. باتوجه به چارچوب بازل، مجموع عناصر Tier 2 نباید از ۵۰٪ پایه سرمایه بانک تجاوز کند بنابراین، در مورد "بانک الصدیق"، این بدان معناست که ۳۰۲۰۰۰۰۰۰ دلار باید از سرمایه Tier 2 کسر شود یعنی مقدار کل PSIA's به علاوه ۲۰۰۰۰۰۰ دلار. چهارمین سناریو نشان می‌دهد که وضع حاضر در آن ویژگی‌های PSIA's نادیده گرفته می‌شود و چارچوب بازل بدون تعدیل اجزای سرمایه و یا کاستن از کل دارایی‌های با وزن ریسکی، به کار گرفته می‌شود. آنچه که از چهار سناریوی گذشته به دست می‌آید نشان می‌دهد که PSIA's می‌تواند: ۱- به عنوان جزء سرمایه هسته طبقه بندی سود شود. ۲- از دارایی‌های دارای وزن ریسکی کاسته شود. ۳- به اجزای سرمایه Tier 2 افزوده شود. ۴- نادیده گرفته شود.
 دیگر جنبه چارچوب بازل، که انتظار می‌رود که تاثیر منفی روی بانک‌های اسلامی گذارد، عبارتست از: تخصیص وزن‌های ریسک به دارایی‌ها برای تدارک دیدن برای ریسک اعتباری. سیستم بانکداری اسلامی قرض تولید نمی‌کند بلکه ساختار دارایی‌های آن ابزار را از طریق منعکس می‌کند که آن‌ها منابع خویش را سرمایه‌گذاری می‌کنند. این کار معاملاتی را شامل می‌شود که از طریق مضاربه، سلم، استصناع، مشارکت، مرابحه، اجاره، اجاره و اقتناء انجام می‌شود. لازم به ذکر است که به جز ابزارهای معاملات مرابحه و معاملات آینده سلم و استصناع هیچ یک از ابزارهای دیگر با مطالبه اعتبار (بستانکار) سرو کار ندارد. چنین شرایطی نارسایی برای بانک‌های اسلامی است. به عبارت دیگر، ماهیت ابزارهای مالی غیر از مرابحه، سلم و استصناع برای چارچوب بازل ساخته نشده است، مرابحه به طور وسیعی در بانک‌های اسلامی استفاده می‌شود و تقریباً همه فروش‌های از طریق این ابزار، به سمت بخش خصوصی هدایت می‌شوند و طبق وزن‌های ریسکی مطرح شده در چارچوب بازل، صد در صد وزن را جذب می‌کند طبق اولین سناریو (که در قبل بیان شد) PSIA's باید به اجزای سرمایه هسته افزوده شود. این سناریو به بانک‌ها کمک می‌کند که علاوه بر انطباق مقررات نسبت کفایت سرمایه، توانایی افزایش نرخ بازده صاحبان سهم بدون هیچ گونه ریسکی و بدون افزایش سرمایه سهم، افزایش یابد. دومین سناریو می‌گفت که؛ PSIA's باید از کل دارایی‌های دارای وزن ریسکی کاسته شود این کار به بانک‌ها کمک می‌کند تا دارایی‌های تخصیص یافته در یک وزن ریسک بالا جبران شود. این سناریو از یک طرف نیازهای سرمایه هسته را طبق چارچوب بازل و بدون جرح و تعدیل تامین می‌کند و از سوی دیگر شرایط را برای افزودن PSIA's به محاسبات نسبت کفایت سرمایه فراهم می‌کند و به بانک‌های اسلامی فرصت انتخاب خط‌مشی را می‌دهد که مطابق مقررات نسبت کفایت سرمایه بوده و نرخ بازده صاحبان سهم را بدون ریسک افزایش می‌دهد. سومین سناریو؛ PSIA's را با اجزای سرمایه Tier2 طبقه بندی می‌کند در این جا یک قید وجود دارد و آن این است که کل اجزای سرمایه Tier2 نباید از ۵۰٪ کل هر دو Tier بیشتر باشد این قید بدین معناست که تامین مالی PSIA's ممکن

منابع و مأخذ لاتین:

- (wall street journal , march 2/93,p. 6)
- chapra, Mamar; Khan; tariquillah; 2000; «Regulation And Superision of Islamic bank» Islamic development Bank, Jeddah.
- Al-jarhi, mabid Ali; Iqbal munawar: 2001; "Islamic banking: answers to some Frequently Asked Questions ", Islamic development bank; jeddah (wall street, jan, journal 12/93,p. 7)
- (TO Wards an interest free Islamic Ecomomic-system,leicester,The Islamic foundation,1985)
- Rifaat Ahmed Abdel Karim "The impact of the Capital adequacy ratio regulation on the financial & marketing strategies of Islamic Banks",. 2001
- M-Umer Chapra & Tariquillah Khan. "Regulation & Supervision of Islamic Banks", 2001.
- (oreducing moral hazad through social norms: casw of imperfect-monitering phd thesis under examination,department of economics,universiting of pennsylvania,1993)
- (baqir mudawi- placing medium and longterm finace by Islamic financial Institutions)
- (The share economy,combridge,mass.harvard university perss,1984).
- THE economics of money and banking: a theoretical and empirical study of Islamic interest free banking,stockholm,almqrist&wiksell international 1990,page240)
- THE economics of money and banking: a theoretical and empirical study of Islamic interest free.)
- TO Wards an interest free Islamic Economic system, leicester , The Islamic foundation ,1985) .
- wall street (journal , jan 12/93,p. 6 , p 7).
- John R. ,Presley,Directory of Islamic financial Institutions,london ,1988.
- jafary , n. h. pakistan a nation invetment trust. Journal of islamic banking & finance, the international association of islamic banks. Vol. 2, no. 1 (karachi, 1985).
- moududi , syed abul a'ale. economic system of islam. ed. by khurshid ahmad. lahore: islamic publication ltd , 1984.
- «the framework and practice of islamic banking »in theoretical studies in islamic banking and finance. Edited by mohsin s. khan and abbas mirakhor. united states of america: the institute for research and islamic studies, 1987.
- Dixon, R, (1992, «Islamic banking», International Journal of Bank Marketing, Vol. 10 No. 6, p. 32.
- El-Bdour, R. (1984, «The Islamic economic system: a theoretical and empirical analysis of money and banking in the Islamic economic framework», unpublished PhD dissertation, Utah State University. .
- Erol, C. and El-Bdour, R. (1989, «Attitudes, behaviour and patronage factors of bank customers towards Islamic banks», International Journal of Bank Marketing, Vol. 7 No. 6, p. 31.
- Holstius, K. and Kaynak, E. (1995, «Retail banking in Nordic countries: the case of Finland», International Journal of Bank Marketing, Vol. 13 No. 8, pp. 10-20.
- Homoud, S. H. (1985, Islamic Banking, Arabian Information Ltd, London.
- Kaynak, E. (1986, "How to measure your bank's personality: some insights from Canada", International

- بانکداری بدون ربا، مجموعه سخنرانیها و مقالات سومین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، تهران، ۱۳۷۰ ه. ش.
- صدر، سید کاظم. اقتصاد صدر اسلام. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۵.
- ابراهیمی، محمد حسین. ربا و قرض در اسلام. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ فروردین، ۱۳۷۲.
- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه. پول در اقتصاد اسلامی، انتشارات سمت، ۱۳۷۴.
- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه. مبانی اقتصاد اسلامی، انتشارات سمت، ۱۳۷۱.
- عبدالهی، محمود، مبانی فقهی اقتصاد اسلامی، قم: چاپخانه دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۱.
- توتونچیان، ایرج: «سرمایه‌گذاری در بانکداری اسلامی»، دومین سمینار سیاستهای پولی و ارزی، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، اردیبهشت ۱۳۷۱.
- توتونچیان، ایرج: «مقایسه عملکرد بانکداری سرمایه داری با بانکداری اسلامی در یک اقتصاد یک بخشی از دیدگاه توسعه اقتصادی»، آرایه شده به پنجمین سمینار بانکداری اسلامی، ۱۳۷۳، مؤسسه بانکداری ایران.
- توتونچیان، ایرج: «ارزیابی پایههای نظری عملکرد بانکداری بدون ربا در ایران»، آرایه شده به ششمین سمینار بانکداری اسلامی، ۱۳۷۴، مؤسسه بانکداری ایران.
- بانکداری اسلامی در زمینه کاربردی و از دیدگاه فقهی و حقوقی، انتشارات اداره آموزش و مطالعات نیروی انسانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۷.
- مطهری، مرتضی: «ربا، بانک، بیمه»، انتشارات صدر، تهران، ۱۳۷۴.
- حائری، سید کاظم: مجموعه سخنرانیها و مقالات چهارمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۲ ه. ش.
- مصباحی، غلامرضا، «پارهای از مشکلات بانکداری بدون ربا»، مجموعه سخنرانیها و مقالات پنجمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۳ ه. ش.
- مصباحی، غلامرضا، مجموعه مقالات پنجمین سمینار بانکداری اسلامی، ص ۱۰۴.
- مهدوی، سید حسین، مجموعه سخنرانیها و مقالات ششمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۴ ه. ش.
- هدایتی، علی اصغر، «بررسی جبران زیان های وارده بر افراد بر اثر کاهش قدرت خرید پول»، مجموعه سخنرانیها و مقالات هفتمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۵ ه. ش.
- موسویان، سید عباس، «مقایسه تطبیقی میان بهره بانکی نظام سرمایه داری و ربا»، مجموعه سخنرانیها و مقالات هشتمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۶ ه. ش.
- کاشانی، سید محمود، «بررسی حقوقی، چارچوب عملیات بانکی بدون ربا»، مجموعه سخنرانیها و مقالات هشتمین سمینار بانکداری اسلامی، مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۶ ه. ش.
- میر آخور، عباس، «مطالعات نظری در بانکداری و مالیه اسلامی»، ترجمه ضیایی، مؤسسه بانکداری ایران، تهران، ۱۳۷۶.
- امام خمینی، سید روح الله موسوی، تحریر الوسیله، چاپ دوم، بی تا، مؤسسه مطبوعات دار العلم، قم.
- (محقق حلی، شرایع الاسلام، جلد ۳، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۸، ص ۱۰۸۸).
- قرآن کریم (آیه ۶۵ و ۲۳۱ سوره بقره).
- قرآن کریم (سوره طلاق، آیات ۲۲ و ۲۳ و ۳۴).
- منابع و مأخذ عربی:
- (مضاربه به عنوان مبنای کار بانکداری اسلامی در کتاب «عن البنوک الخالیه من الفائدة» محمد عزیز مطرح شده است)
- («تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۵۴۰-۵۳۹»)
- (منذرقحف «سنوات القرض و ضمان الفریق الثالث و تطبیقتهما فی تحویل التمیمه فی البلدان الاسلامیه» مجله الاقتصاد اسلامی: دانشگاه ملک عبدالعزیز شماره ۱، ص ۶۲-۴۳، ۱۴۰۹ ه. ق / ۱۹۸۹ م)
- (مجموعه اتفاقیات و نظمه و قوانین البنوک الاسلامیه جده ۱۹۹۷ مؤسسه تحقیقات و توسعه، دانشگاه ملک (عبدالعزیز Islamic financial Institutions, london, 1988)
- (John R. ,Presley,Directory of Islamic financial Institutions, london, 1988)
- (صحیح مسلم با شرح نووی ۹۸/۴)
- (کتاب «التاج والکیل، حاشیه بر خلیل».)
- یوسف کمال، محمد، «فقه الاقتصاد النقدي»، دار الهایه، قاهره: ۱۹۹۳-۱۴۱۴ق.
- البنوک الاسلامیه جده ۱۹۹۷ مؤسسه تحقیقات و توسعه، دانشگاه ملک عبدالعزیز.
- محمد عزیز، کتاب «عن البنوک الخالیه من الفائدة».